

JALIL RAHMAT LIRIKASIDA TUYG'ULAR REALIZMI

Zarina Olimova: Buxoro Shahridagi

45-sonli umumta'lim maktabining "Adabiyot" fani O'qituvchisi

Telefon: +998-93-361-50-60

Ushbu maqolada Buxoro adabiy muhitining vakili, shoir Jalil Rahmat lirikasida insoniy tuyg'ularning badiiy ifodasi va realizm tamoyillari tahlil etilgan. Shoir she'rlaridagi lirik kechinma, samimiyat, ruhiy iztirob, o'zlikni anglash, hayot va inson taqdiri haqidagi mushohadalar asosida ijodkorning individual poetik olami yoritilgan. Maqolada "Qalb ko'zgusi", "Shohu gado barobar", "Gunoh menda, o'zimda ayb", "O'z-o'zimni izlab", "Jovdiragan nigohman", "Yashamaymiz odamga o'xshab" kabi she'rlar misolida shoirning inson botini, qalb kechinmalari va hayot haqiqatlarini tasvirlash mahorati ochib beriladi. Jalil Rahmat lirikasida shaxsning o'z-o'zini taftish qilishi, ruhiy izlanishlari, dard va umid, ishq va iztirob, yolg'izlik va o'zlikni anglash kabi kechinmalarning hayotiy va ta'sirchan ifodasi tahlil qilinadi. Shoir poetik tafakkurining o'ziga xosligi, sodda va ramziy obrazlar vositasida chuqur ma'naviy mazmun yaratishi hamda zamondosh inson ruhiyatini haqqoniy aks ettirishi ilmiy jihatdan yoritilgan.

Abstract and Keywords

This article analyzes the artistic expression of human emotions and the principles of realism in the lyrical works of Jalil Rahmat, a representative of the Bukhara literary environment. The poet's individual poetic world is explored through lyrical experiences, sincerity, spiritual suffering, self-awareness, and reflections on life and human destiny expressed in his poems. The article examines such poems as "The Mirror of the Soul," "King and Beggar Are Equal," "The Fault Is Mine, I Am to Blame," "Searching for Myself," "I Am a Wandering Gaze," and "We Do Not Live Like Human Beings" to reveal the poet's skill in portraying the

inner world of human beings, emotional experiences, and realities of life. Particular attention is paid to the vivid and realistic representation of self-examination, spiritual quests, pain and hope, love and suffering, loneliness, and self-awareness in Jalil Rahmat's lyrical poetry. The article also highlights the distinctive features of the poet's poetic thinking, his ability to convey profound spiritual meanings through simple and symbolic images, and his realistic portrayal of the inner world of contemporary human beings.

Keywords: Jalil Rahmat, lyric poetry, lyrical experience, emotion, realism, spirituality, self-awareness, human soul, poetic thinking, artistic image.

Kalit so'zlar:

Jalil Rahmat, lirika, lirik kechinma, tuyg'u, realizm, ruhiyat, o'zlik, inson qalbi, poetik tafakkur, badiiy obraz.

Lirik kechinma tabiatining eng birinchi xususiyati uning samimiyligida namoyon bo'ladi.

Tuyg'u chin bo'lmasa, asar badiiyati kemptikligicha qolaveradi.

Bu holat She'r suratidan siyratiga o'tadi.

Inson intellekti unutib yuborgan biror hodisa yoki holatni, ko'pincha odamzotning qalb xotirasi qayta tiklaydi

Biz odamning asl qiyofasi uning xatti-harakatlarida yaqqol ko'rinadi, degan to'xtamni haqiqat deb xisoblashga o'rganganmiz. Aslida, odamning asl qiyofasi harakat qilayotgan,

faoliyat ko'rsatayotganida emas, balki o'zi, ko'ngli, xayollari bilan yolg'iz qolganda yorqinroq ko'rinadi. Lekin bu qiyofa sirtini ifoda etmaganidek, sirtida namoyon bo'lmaydi ham. Uni bilmoq uchun odamning botinini tuymoq lozim bo'ladi.

Ozod va obod O'zbekiston yurti quchog'ida yashab kelayotgan va istiqloq nasimining yoqimli nafasidan ilhomlanib "Ko'ngil bog'i" 2001 deb nomlangan ilk

she'riy guldastasi bilan o'zbek she'riyati olamiga kirib kelgan Buxoro farzandi jalil Rahmat

o'n besh yil davomida izlanishdan to'xtamay, umri daftari hoshiyalarini rangin va jo'shqin she'riy satrlar bilan bezab kelayotgan, "Qalb ko'zgusi" (2002),

"Ro'shno hislar" (2005) "Munisaning munchog'i" (2010),

"Oydin qishloq og'ushida" (2014), "Ellikda el elagidaman (Saylanma, 2015) kabi she'riy to'plamlari bilan kitobxonlar qalbidan o'rin olib ulgurgan.

shu o'n besh yil davomida uning ruhiyat dunyosi ham shubhasiz yanada yuksaldi.

"Xudo taoloning dargohi keng, lutfu marhamati beqiyos. Bir yoqdan olsa, boshqa yoqdan beradi. Buxorolik, hamyurtimiz Jalil Rahmatni ko'zdan benasib etibdiyu, ammo hassos va munavvar shoir qalbini nasib etibdi unga Parvardigor.

O'qish imkoniyati cheklangan bu inson olti kitobdan iboras "Masnaviyi ma'naviy"dek shunday muazzam bir asarni o'qishga qanday qilib va qachon ulgurdi ekan?

Beixtiyor: "Barakalla! G'ayratingga, himmatingga tasanno!" – deysiz"... deya ehtirom bilan

fikr bildirgan edi O'zbekiston xalq shoiri Jamol Kamol.

Darhaqiqat, bugungi kunda Jalil rahmatov uchun she'riyat shu darajada qadrligi, bamisoli havoday, undan nafas olib turishi ma'naviy zaruratga aylanib qoldi.

Hayotdagi turli-tuman hodisa uning qalbidan, shuuridan o'tar va she'riy satrlar bo'lib,

qog'ozga tushar ekan, qancha iztiroblar unga azob bergan, bu bizga qorong'u.

Shoirning rangin lirik satirlari jamlangan to'plamlari ishtiyoq bilan varaqlar ekanmiz,

ularda sevinch va iztiroblardan, qarama-qarshi kechinmalar tug'yonidan paydo bo'lgan

“shirin meva”ni tatib ko'ra olamiz”.

Kimning bag'ri butun, kimning ko'ngli kam,
Qay dilda gul unar, qay dilda tikan
Qay Tenda mehr tanqis, qahrga mo'l ekan
Bunchalar darding ko'p bevafo dunyo,
Tangrim, yolg'iz senga qilgum iltijo.

Ma'lumki, odamning o'ylari tuyg'u oqimidagina namoyon bo'ladi, chunki insoniy mohiyatni boshqacha yo'l bilan ko'rsatib bo'lmaydi. Shoir odamda ichi bilan sirti, tili bilan dili bir bo'ladi. U tizginsiz o'y oqimlari bilan yolg'iz qolganida hamisha ijod ummoniga sho'ng'ib ketadi. o'shanda qalbda kechayotgan turfa tuyg'ularni aks ettirish orqali odam ruhiyatini to'laroq ko'rsata oladi. Jalil Rahmat kitoblarini mutoala qilar ekanmiz, ijodkor ko'nglidagi kechinmalar tajriba istagi tufayli emas, balki kuchli badiiy zaruriyat sababli paydo bo'lganini yaqqol ko'ra olamiz.

“Qalb ko'zgusi

” she'ridagi ushbu satrlar fikrimizning yorqin dalilidir:

Nur bo'lib chaqnayman olis-olisda,
Ruhim ko'kda kezar yengil, osuda,
Jismim yetti qavat tuproq ostida,
Ildizga aylanib qolarman bir kun.

Ildizga aylanib unarman qayta,

Jon bo'lib kirarman har misra, baytga,
Musaffo tuyg'ular mavj urar paytda,
Dengizga aylanib qolarman bir kun.

“Qatrada quyosh aks etganidek, lirikaning eng kichik janrida ham katta hayotiy mazmun va olijanob tuyg'ular ifoda etiladi. Shuning uchun ham u qiyin, shuning uchun ham u san'at asari deb yuksak qadrlanadi”, – ta'kidlagan edi XX asr she'riyatining malikasi, O'zbekiston xalq shoiri Zulfiya.

Biz shoirona qalb egasi Jalil Rahmat lirikasini ham adabiyot san'atining chinakam bebaho durdonalaridan deb baralla ayta olamiz. unda qalb tuyg'ulariga hamohang ko'plab jihatlarni, bugungi zamondoshimiz kayfiyatini, davrning qaynoq nafasi –

o'ziga xos evrilishlari aks etganini ham ko'ramiz.

Shoirning “Shohu gado barobar” she'ridagi quyidagi misralar fikrimizning dalilidir.

Bir qadamcha ikki eshik orasi,
Bunda zo hir har ish oqu qorasi,
Yuksalib borsada shuhrat qoyasi,
Hargiz yo'qotmagil o'zni birodar,
Ketar chog'da shohu gado barobar.

Oxiratda tutash barchaning yo'li,
Hatto ochiq ketgan Iskandar qo'li,
Qo'ygan har qadamning bordir o'ng-so'li,
Tag'in kattaroq och ko'zni birodar,
Ketar chog'da shohu gado barobar.

Har bir odamda botinga yetib bormoq, uni tuymoqning birgina yo'li bor:
o'z-o'zini ayovsiz taftish etish.
Jalil Rahmatning deyarli barcha she'rlari o'z-o'zini tekshirish maxsulidir.

“Gunoh menda, o'zimda ayb” she'ridagi quyidagi misralarda bu yaqqol ko'zga tashlanadi.

Tuproqqa ag'anib yosdim chalajon,
Quzg'unlar charx urib, o'rmalar chayon,
To'shimni timdalab sudrashar har yon,
Odamlar yonimdan o'tishar loqayd,
Gunoh mendan o'tdi va yo senda ayb.

Ruhim tipirchilar halqumda yo rab,
Jonim til uchida tutqunda yo rab,
Ko'ksim qon sachratib uzildi yurak
Ey yurak, majruh ruh vujudimga qayt,
Mayli, gunoh menda, ham o'zimda ayb.

Ta'kidlash joizki, uning bitganlarida o'zi va o'zligi bo'lishini astoydil istaydigan hamda shunga chin dildan intilayotgan kishi siyrati ham yorqin aks etadi.
“O'z-o'zimni izlab” she'ridagi jo'shqin satrlarda buning ifodasini ko'ramiz.

O'zligimdan kecholmay bu dunyodan kechgim,
Zulmatlar qa'riga singib ziyodan kechgim,
Qolmasa-da dili kuyar do'stlardan hech kim,
O'z-o'zimni izlab kuyuk dilni toparman.

Shaysonchalar cho'kka tushib tutqazsa sharob,
Gunohlarim gullab, yo'qqa sovrilsa savob,
Sahrolarda ko'zim boylab tovlansa sarob,
O'z-o'zimni izlab buyuk yo'lni toparman.

Jalil Rahmat she'rlarida donolik da'vo qilmaydi. Birovlarga yo'l ko'rsatishga, ularga qanday yashashni o'rgatishga urinmaydi. U o'zini izlaydi, o'zini tushunmoq bo'ladi.

O'z ko'ngli va ruhiyati bilan yuzlashmoq istaydi.
“Shoirning oshiqona she'rlarida dard bor,
mung bor, vafo ustuvordir”, – ta'kidlagan edi Shoirning ustози Sadriddin Salim Buxoriy.

“Jovdiragan nigohman” she'rida shoir shunday yozadi:

Bu dunyoda darbadar dovdiragan gumrohman,
Keng sahroda sarbasar qovjiragan giyohman,
Jayrondek jon hovuchlab jovdiragan nigohman,
Samolarda sochilib, miltillagan ming oxman,
Qarog'imda qatra yosh, yig'lagan qadr bo'ldi.

Jalil Rahmat Rabbimning rahmoniga yuzing tut,
Urib turgan yurakning tug'yoniga so'zing tut,
Lovillab yongan ishqning isyoniga o'zing tut,
Shukr qilib bor risqning har doniga ro'zing tut,
Vujudki, bir quloch losh, tiqqani qabr bo'ldi.

Sezgilari nozik Shoirning nokomil dunyo bilan kelisholmasligi sababli paydo bo'lgan darddan yaralangan qalbida oniy bir kechinma chaqmoq kabi yalt etib chaqnaydi-da, xayol osmonini iztirob bulutlari bir zumga qoplab oladi. Natijada qalbidagi ash'or yozish ishtiyoqi sel kabi toshadi-yu dil g'uborini yuvib ketadigan misralar tomchilar kabi qog'ozga so'kiladi.

Chamandan gul uzmoq istadim,
Tikanlari tildi barmoqni.
Dengizlarda suzmoq istadim,
Qaroqchi tashladi qarmoqni.

Sahrolarga ketdim bosh olib,
O'q ilonlar o'rab olishdi,
Qo'ynimga kirgach, yuvosh bo'lib,
Bir qultum qon so'rab qolishdi.

“Yashamaymiz odamga o'xshab” she'ridan keltirilgan ushbu parchada ifodaning nozikligi, ishoraning ma'nodorligini ko'ramiz.

Shoirning barcha yozganlari izlanayotgan o'zlik xaritalaridir. Su bois o'zining shoirlik qismati chigaldan-chigal ekanini ochiq tan oladi: Shoirning otashin satrlariga chin qalbdan e'tibor qilmagan insongina ular zamirida yashiringan arzirli mazmunni ko'ra olmasligi mumkin.

Lekin ularda inson ixtiyorining ixtiyorsizligi sirli bir yo'sinda ifodasini topgan.

Jalil Rahmatning satrlari uning nozik tuyg'ulari, o'ylari, iztiroblari manzaralaridir.

Bu manzaralar esa yolg'izlik atalmish ruhiyat manzillarida yorqinroq namoyon bo'ladi.

Iste'dod egalaridagi o'zidan qoniqmaslik hissining ildizi ana shu yerda. Asl ijodkorga hamisha yozilganidan mukammalroq, go'zalroq va nozikroq bitishi mumkinday, qo'llagan so'zlari

tuygan tuyg'usiga qaraganda rangsizday ko'rinaveradi.

Shuning uchun she'r va Shoir o'rtasida murosasiz kurash abadiy davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rahmat, Jalil. Ko'ngil bog'i. – Buxoro, 2001.
2. Rahmat, Jalil. Qalb ko'zgusi. – Buxoro, 2002.
3. Rahmat, Jalil. Roshno hislar. – Buxoro, 2005.
4. Rahmat, Jalil. Munisaning munchog'i. – Buxoro, 2010.
5. Rahmat, Jalil. Oydin qishloq og'ushida. – Buxoro, 2014.
6. Rahmat, Jalil. Ellikda el elagidaman: Saylanma. – Buxoro, 2015.
7. Quronov, D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan, 2007.
8. Quronov, D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Navoiy universiteti, 2018.
9. Boboyev, T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2002.
10. Sulton, I. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2005.